

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om skyddande av byggnadsarvet och 48 kap. 6 § i strafflagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås det att lagen om skyddande av byggnadsarvet och strafflagen ändras. Syftet med propositionen är att främja förfarandena vid skyddande av byggnader, undantag från skyddsbeslut och sökande av ändring samt förtydliga arbetsfördelningen mellan myndigheterna och parternas ställning.

Det föreslås att lagen om skyddande av byggnadsarvet ändras så att beslut om skyddande av en byggnad som fattas av närings-, trafik- och miljöcentralerna inte längre behöver tillställas miljöministeriet för fastställelse. I fråga om alla beslut får ändring sökas genom besvär direkt hos den regionala förvaltningsdomstolen i stället för miljöministeriet. Bestämmelserna om besvär rätt preciseras.

Till lagen om skyddande av byggnadsarvet fogas nya bestämmelser om möjligheten att hos närings-, trafik- och miljöcentralerna ansöka om tillstånd att avvika från skyddsbeslutet. Ersättningsbestämmelserna förnyas så att lagen har skilda bestämmelser om ersättning som föranleds av skyddet och ersättning som föranleds av ett förbud mot äventyrande av byggnadsarvet. Grunderna för rätten till ersättning preciseras och i fråga om skyddsbesluten övergår man till en skälighets ersättning. Dessutom föreslås det att närings-, trafik- och miljöcentralerna ska ha skyldighet att anmäla lagstridiga gärningar till förundersökningsmyndigheten. Preciserings- och tillägg föreslås också i bestämmelserna om framställningar om skydd samt hörande av parter och myndigheter och andra förfaranden i ärenden som avses i lagen om skyddande av byggnadsarvet.

Det föreslås att de grunder för straff som föreskrivs i strafflagen ska utvidgas till att gälla brott mot villkoren för tillståndet att avvika.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2021.

1.

Lag

om ändring av lagen om skyddande av byggnadsarvet

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om skyddande av byggnadsarvet (498/2010) 14 §,
ändras 4–5, 7, 9, 13, 15, 18, 21 och 23 §, av dem 15 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 914/2013, 18 §
sådan den lyder delvis ändrad i lag 1174/2013 och 21 § sådan den lyder i lag 1435/2019, samt
fogas till lagen nya 10 a–10 c §, 13 a och 23 a–23 b § som följer:

4 §

Myndigheter

Miljöministeriet svarar för den allmänna utvecklingen och styrningen av verksamheten för bevarande av byggnadsarvet.

Närings-, trafik- och miljöcentralerna och Museiverket främjar och utövar tillsyn över bevarandet av byggnadsarvet med stöd av denna lag.

Museiverket verkar som sakkunnig i frågor som gäller bevarande av byggnadsarvet. I ärenden som berör det samiska byggnadsarvet verkar samemuseet Siida som sakkunnig i samarbete med Museiverket. Dessutom kan ett museum med regionalt ansvar vid behov verka som sakkunnig i samarbete med Museiverket och samemuseet Siida.

5 §

Inledande av ett ärende

Ett ärende som gäller skyddande av en byggnad inleds vid närings-, trafik- och miljöcentralerna på framställning eller på centralens eget initiativ.

En framställning om skyddande av en byggnad får göras

- 1) av ägaren,
- 2) av en statlig myndighet, ett landskapsförbund och den kommun inom vilken byggnaden är belägen,
- 3) inom det egna verksamhetsområdet av en sådan registrerad sammanslutning till vars verksamhetsfält det hör att värna om kulturarvet eller påverka den byggda miljöns kvalitet,
- 4) av sametinget, om ärendet gäller det samiska byggnadsarvet inom samernas hembygdsområde,
- 5) av skoltarnas byastämman, om ärendet gäller det skoltsamiska byggnadsarvet inom samernas hembygdsområde.

Framställningen ska vara skriftlig och innehålla uppgift om varför byggnaden bör skyddas. Framställningen ska också innehålla uppgift om var byggnaden är belägen och, om möjligt, uppgift om byggnadens ägare eller innehavare. Närmare bestämmelser om innehållet i framställningen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

7 §

Hörande av parterna samt utlåtanden

Närings-, trafik- och miljöcentralen ska, innan den fattar beslut om skyddet, ge byggnadens och fastighetens ägare och, om byggnaden eller fastigheten inte är i ägarens besittning, dess innehavare samt ägaren eller innehavaren av en fastighet eller ett annat område som ligger invid eller mittemot tillfälle att bli hörda. Närings-, trafik- och miljöcentralen ska också begära ett utlåtande av den kommun inom vilken byggnaden är belägen och Museiverket samt vid behov av en annan sammanslutning som är väsentlig med tanke på ärendet. I ärenden som gäller det samiska byggnadsarvet inom samernas hembygdsområde ska ett utlåtande begäras av sametinget och samemuseet Siida. I ärenden som gäller det skoltsamiska byggnadsarvet ska ett utlåtande dessutom begäras av skoltarnas byastämman.

När ett skyddsärende har inletts kan närings-, trafik- och miljöcentralen ordna en sammankomst där de som enligt 1 mom. ska höras samt andra vars förhållanden ärendet avsevärt kan inverka på har möjlighet att föra fram synpunkter på skyddsbehovet, skyddets ändamål och skyddsmetoderna. Kallelsen till sammankomsten sänds antingen per brev eller, om det inte på förhand är känt vilka som ska kallas till sammankomsten, genom att saken kungörs i minst en tidning med allmän spridning på den ort där byggnaden är belägen.

Närmare bestämmelser om dem som ska höras och om hur den sammankomst som avses i 2 mom. ska ordnas får utfärdas genom förordning av statsrådet.

9 §

Beslut om skydd

Närings-, trafik- och miljöcentralen beslutar om skyddet av en byggnad. Skyddsbeslutet ska iakttas trots ändringssökande, om inte besvärmyndigheten bestämmer något annat.

På ändring eller upphävande av ett skyddsbeslut tillämpas det som bestäms om framställningar om skydd och om det beslutsfattande som gäller skyddet.

Närings-, trafik- och miljöcentralen ska delge miljöministeriet beslutet om skydd.

10 a §

Undantag från skyddsbeslut

Närings-, trafik- och miljöcentralen får på ansökan av byggnadens eller fastighetens ägare eller innehavare och på villkor som den fastställt bevilja tillstånd att avvika från skyddsbeslutet om

- 1) en del av byggnaden är skadad och den skadade delen äventyrar användningen av byggnaden i enlighet med dess användningsändamål eller bevarandet av de värden som ligger till grund för skyddet,

- 2) det på grund av skyddet inte går att använda byggnaden för det ursprungliga ändamålet eller för det ändamål som är aktuellt då skyddsbeslutet meddelas eller ändra byggnaden för ett nytt lämpligt användningsändamål, eller

- 3) det finns någon annan särskilt tungt vägande grund som främjar värden och användningen av byggnadsarvet.

Tillstånd att avvika får emellertid inte beviljas om byggnaden till följd av det inte längre uppfyller förutsättningarna för skydd.

Om Närings-, trafik- och miljöcentralen beviljar tillstånd att avvika ska den bestämma en tid inom vilken ett tillstånd som förutsätts i någon annan lag och som motsvarar undantaget ska sökas eller inom vilken den åtgärd som ligger till grund för undantaget ska fullföljas. Tidsfristen börjar från det att beslutet vinner laga kraft och får vara högst två år. På tillståndshavarens ansökan får tidsfristen förlängas med högst två år.

10 b §

Förfarande vid undantag från skyddsbeslut

Ansökan om undantag ska lämnas skriftligen till Närings-, trafik- och miljöcentralen. Ansökan ska motiveras och det ska preciseras i ansökan i vilka avseenden det kommer att avvika från skyddsbeslutet. Ansökan ska åtföljas av en plan över den åtgärd som kräver att undantag görs. Om ansökan görs av någon annan än byggnadens ägare ska ägarens samtycke bifogas.

Innan Närings-, trafik- och miljöcentralen fattar beslut om undantag ska den begära ett utlåtande från Museiverket och den kommun i vilken byggnaden är belägen. Dessutom ska de andra aktörer som avses i 7 § 1 mom. vid behov beredas tillfälle att bli hörda. I ärenden som gäller det samiska byggnadsarvet inom samernas hembygdsområde ska ett utlåtande begäras av sametinget och samemuseet Siida. I ärenden som gäller det skoltsamiska byggnadsarvet ska ett utlåtande dessutom begäras av skoltarnas byastämma.

Närings-, trafik- och miljöcentralen ska delge beslutet om undantag till byggnadstillsynsmyndigheten i den kommun i vilken byggnaden är belägen.

Närmare bestämmelser om innehållet i ansökan om undantag och om dem som ska höras får utfärdas genom förordning av statsrådet.

10 c §

Avgift för beslut om undantag

Storleken på den avgift till staten som tas ut för ett beslut om undantag enligt 10 a § bestäms på det sätt som anges i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992) och en med stöd av den utfärdad förordning av statsrådet.

13 §

Ersättning på grund av skydd

Om ett skyddsbeslut begränsar användningen eller vården av en byggnad på ett sådant sätt att det medför betydande skada eller olägenhet för byggnadens ägare, har ägaren rätt att få skäligen ersättning av staten för skadan eller olägenheten.

De kostnader som föranleds av sådan underhållsskyldighet som avses i markanvändnings- och bygglagen eller som annars föranleds av byggnadens sedvanliga underhåll betraktas inte som ersättningsgill skada eller olägenhet.

Det som i 1 mom. bestäms om byggnadens ägares rätt till ersättning gäller också en sådan innehavare av en byggnad som är jämförbar med en ägare samt en innehavare av arrende- eller nyttjanderätt eller någon annan motsvarande särskild rättighet som hänför sig till byggnaden, om rätten har uppkommit innan skyddsbeslutet fattades. Skador eller olägenheter som orsakats en kommun, staten eller ett statligt affärsverk ersätts inte.

13 a §

Ersättning på grund av förbud mot äventyrande av byggnadsarvet

Om en byggnad som inte är skyddad på grund av ett sådant förbud mot äventyrande av byggnadsarvet som avses i 6 § eller bestämmelser som kompletterar det inte har kunnat användas på sedvanligt sätt eller på ett sådant sätt som medför skäligen nytta och detta har orsakat byggnadens ägare eller en innehavare av en rätt enligt 13 § 3 mom. betydande skada, har denne rätt att få ersättning av staten för detta.

Vid bedömningen av skadans betydelse ska det beaktas hur länge skadan varat.

15 §

Bestämmande av ersättningen

I ersättningsärendena representeras staten av miljöministeriet. Ministeriet ska sträva efter att nå avtal om ersättningens belopp med den som är berättigad till ersättning. Innan ett skriftligt avtal ingås ska ministeriet höra Museiverket.

Om ett avtal angående ersättningen inte nås, kan en ansökan om förrättning för bestämmande av ersättningen göras hos Lantmäteriverket. Om ansökan inte görs inom två år från det att det skyddsbeslut som ersättningsyrkandet grundar sig på vann laga kraft, har rätten till ersättning gått förlorad.

På bestämmande av ersättningen tillämpas lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter (603/1977), om inte något annat följer av denna lag. När inlösningskommissionens sammansättning bestäms ska i synnerhet förrättningens syfte beaktas.

18 §

Inspektionsrätt

Om det finns grundad anledning att misstänka att de föreskrifter som gäller skyddande av en byggnad eller som har utfärdats i anslutning till ett förbud mot äventyrande av byggnadsarvet eller villkoren för tillståndet att avvika har överträtts, har Museiverket och närings-, trafik- och miljöcentralen rätt att inspektera byggnaden eller dess lokaler. Lokaler som används för boende av permanent natur får emellertid inspekteras endast om det finns en misstanke om sådant straffbart förfarande som kan medföra fängelsestraff och om det är nödvändigt för att utreda detta förfarande. På inspektionerna tillämpas dessutom 39 § i förvaltningslagen (434/2003).

Den myndighet som utför en inspektion får kalla ett museum med regionalt ansvar att verka som sakkunnig vid inspektionen. Bestämmelser om polisens skyldighet att ge handräckning finns i 9 kap. 1 § i polislagen (872/2011).

21 §

Ändringssökande

I ett beslut av en närings-, trafik- och miljöcentral får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019), om inte något annat föreskrivs nedan. Behörig förvaltningsdomstol är den inom vars domkrets byggnaden är belägen.

Beslut av närings-, trafik- och miljöcentralen som gäller skyddande av en byggnad eller undantag får överklagas både av parter enligt 7 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden och av den som har gjort framställningen om skyddande, kommunen där byggnaden är belägen och Museiverket. I fråga om beslut som gäller skyddande eller undantag från skydd av sådana byggnader inom samernas hembygdsområde som ingår det samiska byggnadsarvet har också sametinget besvärsmätt på den grunden att beslutet om skydd eller undantag från skydd försämrar samernas rätt att som ursprungsfolk bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.

Förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. I fråga om besvärsmätt gäller dock dessutom vad som bestäms i 2 mom.

Vid ändringssökande i ärenden som gäller beviljande och betalning av bidrag som avses i 16 § ska dessutom statsunderstödslagen (688/2001) iakttas.

23 §

Byggnadsskyddsförseelse

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

- 1) bryter mot ett sådant förbud mot äventyrande av byggnadsarvet som avses i 6 §,
 - 2) bryter mot en sådan föreskrift om skyddande av en byggnad som avses i 10 §,
 - 3) underlåter att göra en sådan anmälan om en skada som avses i 19 §, eller
 - 4) bryter mot ett villkor i ett sådant tillstånd att avvika som avses i 10 a §
- ska, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag, för byggnadsskyddsförseelse dömas till böter.

23 a §

Förfarande i brottmål

Om närings-, trafik- och miljöcentralen har skäl att misstänka en gärning eller försummelse som är straffbar enligt 48 kap. 6 § i strafflagen (39/1889) och som strider mot denna lag, ska den anmäla saken till polisen för förundersökning.

Närings-, trafik- och miljöcentralen ska också göra en anmälan till polisen för förundersökning, om den har skäl att misstänka en sådan gärning eller försummelse som avses i 23 § i denna lag. Anmälan behöver emellertid inte göras, om gärningen eller försummelsen med beaktande av omständigheterna ska anses vara ringa och allmänt intresse inte kräver att en anmälan görs.

När en gärning eller försummelse som är straffbar enligt 48 kap. 6 § i strafflagen och som strider mot denna lag och en gärning eller försummelse som avses i 23 § i denna lag behandlas vid förundersökning och åtalsprövning ska närings-, trafik- och miljöcentralen ges tillfälle att bli hörd.

23 b §

Rätt att få uppgifter

Närings-, trafik- och miljöcentralen, Museiverket och Utvecklings- och förvaltningscentret har, för att utföra de uppgifter som föreskrivs för dem i denna lag, utöver vad som föreskrivs någon annanstans i lag rätt att trots sekretessbestämmelserna avgiftsfritt få följande uppgifter som är nödvändiga för behandlingen av ett ärende:

1) uppgifter om begränsning av handlingsbehörigheten, intressebevakning och intressebevakningsfullmakt samt intressebevakarens eller fullmäktigens identifieringsuppgifter enligt 13 § 1 mom. 11 punkten i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (661/2009),

2) av skatteförvaltningen ur en bouppteckning enligt 20 kap. 3 § i ärvdabalken (40/1965) den dödes och dödsboägarens fullständiga namn, hemvist och personbeteckning eller födelse- och dödsdag samt uppgifter om boutredningsmannen och testamentsexekutorn enligt 19 kap. och om skiftesmannen enligt 23 kap. i samma lag.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som är anhängiga då denna lag träder i kraft tillämpas 5, 7 och 14 § sådana de gäller då denna lag träder i kraft. På ärenden som är anhängiga då denna lag träder i kraft tillämpas inte 23 a § 3 mom.

På beslut av närings-, trafik- och miljöcentralen som har fattats före ikraftträdandet av denna lag tillämpas 9 och 21 § sådana de gäller vid denna lags ikraftträdande. På ett ärende som genom besvärmyndighetens beslut har sänts tillbaka för ny behandling efter att lagen trätt i kraft tillämpas dock bestämmelserna i denna lag.

På beslut om skydd av en byggnad som har fattats före ikraftträdandet av denna lag tillämpas 13 § sådan den gäller vid denna lags ikraftträdande.

På en byggnad som förklarats skyddad före denna lags ikraftträdande tillämpas 10 a–10 c § i denna lag, med undantag för byggnader som förklarats skyddade i enlighet med bestämmelser som utfärdats med stöd av 4 § 3 mom. i byggnadsskyddslagen (60/1985) eller 2 § 1 mom. i lagen om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader (572/1964).

2.

Lag

om ändring av 48 kap. 6 § i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i strafflagen (39/1889) 48 kap. 6 § 1 mom., sådant det lyder i lagarna 578/1995, 154/1999 och 500/2010, som följer:

6 §

Byggnadsskyddsbrott

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet utan i lagen förutsatt tillstånd eller i strid med tillståndsvillkoren river, förstör, skadar eller täcker ett objekt i den byggda miljön som

1) är skyddat enligt markanvändnings- och bygglagen eller genom en föreskrift som utfärdats med stöd av den eller

2) med stöd av lagen om skyddande av byggnadsarvet (498/2010) har skyddats eller omfattas av ett förbud mot äventyrande av byggnadsarvet, ska för byggnadsskyddsbrott dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den x xx 20xx

Statsminister

Sanna Marin

Miljö- och klimatminister Krista Mikkonen